

*Ба Шӯрои диссертациони 6D-023.КOA дар назди
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати
Тоҷикистон (735700, ш.Хучанд, микроноҳияи 17,
бинои 1)*

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба кори диссертациони Шарифзода Ғайрат Мумин дар мавзӯи «Тақомули идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ

1. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқшаванда

Таҳқиқи самтҳои тақмили механизми идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар сатҳи минтақа яке аз масъалаи мубрами илми иқтисодӣ ва амалияи идоракунӣ ба шумор меравад. Ин масъала махсусан дар шароити ноустувории глобалӣ, ки имрӯзҳо тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ аз сар мегузаронанд, хеле мубрам мегардад. Дар ин шароит таъмини рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо дар раванди ташаккул ва татбиқи стратегияҳои минтақавӣ муносибати сифатан навро, хусусан таҳия ва татбиқи шакли усулҳои нави идоракунии низоми иҷтимоию иқтисодии минтақавиро талаб менамояд.

Дар шароити муосир Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тадбири чораҳои аввалиндараҷаи таъмини рушди иҷтимоӣ ва иқтисодиро дар ояндаи наздик муайян намудааст. Пас аз дигаргуниҳои сохторӣ дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмини муътадили рушди иқтисодӣ, таҷдиди фаъолияти институтҳои идоракунии давлатӣ ва маҳаллӣ яке аз масъалаҳои муҳим маҳсуб меёфт. Дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти хусусиятҳои минтақавӣ стратегияҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ таҳия карда шуданд, ки номгуӣ тадбирҳои афзалиятноки таъмини рушди иҷтимоию иқтисодиро дар бар гирифта бевосита барои баланд бардоштани рушди иқтисодӣ нигаронида шуда буданд. Ин чораҳои ҳукумати мамлакат бевосита ҳалли масъалаҳои иҷтимоию иқтисодии

мубрами минтақаҳо мусоидат намуда бошад ҳам, дар низоми рушди иҷтимоию иқтисодӣ баъзе масъалаҳо, аз ҷумла таъмини сатҳи баланди самаранокии фаъолияти институтҳо, махсусан институти идоракунии кушода боқи мемонад. Аз ин лиҳоз муайян намудани самтҳои тақомули идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа яке аз масъалаҳои муҳими рӯз ба шумор рафта, дар мубрамияти мавзӯи таҳқиқоти мазкур шубҳае пайдо намекунад.

2. Дарачаи асосноксозии муқаррароти илмӣ, хулоса ва тавсияҳои, ки дар диссертатсия оварда шудаанд

Бо гузаронидани таҷрибаҳо, боэътимодии маълумотҳо, миқдори кофии маводи таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо ва интишороти натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар маҷаллаҳои илмии тавсияшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон интишор ёфтаанд. Хулосаву тавсияҳо бо таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ таҷрибавӣ асоснок карда шудаанд.

Дар диссертатсия маҷмӯи методҳои таҳқиқоти иқтисодӣ: методҳои таҳлили низомӣ ва мантиқӣ, таҳлили илмӣ ва синтез, методи таҳлили муқоисавӣ, методҳои иқтисодию оморӣ, методи арзёбии қоршиносӣ истифода шудаанд, ки ба коркарди хулосаҳои асоснок аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти гузаронидаи дисертантро инъикос мекунанд.

3. Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ

Диссертатсия ба Шиносномаи ихтисосҳои соҳаи илмҳои иқтисодӣ, ки аз ҷониби Комиссияи Олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ: банди 3.10. Хусусиятҳои минтақавии тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ; намудҳои минтақаҳо (инкишофёфта ва бухронӣ, донорҳо ва ретсипиентҳо, мономахсулотӣ ва диверсификатсияшуда, бо агрегатсияҳои калони шаҳрӣ ва бе ҷунин таъсисҳои ва ғайра);

муаммоҳои методии таснифот ва тадқиқоти амалии хусусиятҳои тараққиёти намудҳои гуногуни минтақаҳо; банди 3.13. Сиёсати иҷтимоӣ-иқтисодии минтақавӣ; таҳлили хусусиятҳо ва баҳодихии самаранокии сиёсати иқтисодии минтақавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, минтақаҳо ва мунитсипалитетҳо; банди 3.14. Идоракунии иқтисодиёти минтақавӣ. Шаклҳо ва механизмҳои ҳамкории ҳокимияти ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ, сохторҳои бизнес ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ. Вазифаҳо ва механизмҳои идоракунии. Асосноккунии методӣ, коркарди схемаҳои ташкилӣ ва механизмҳои идоракунии минтақаҳо, баҳодихии самаранокии онҳо мутобиқат мекунад.

4. Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯҳои илмӣ

Диссертатсия дар асоси дастуру супоришҳо аз Паёмҳои ҳамасолаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон иҷро карда шуда, мавзӯи он пеш аз ҳама бо барномаҳои давлатӣ, чун Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030: банди 3.2 – Рушди минтақаҳо, 5. Сифати рушди иқтисодӣ ва самаранокии бахши воқеии иқтисодиёт; Барномаи рушди иҷтимоии иқтисодии вилояти Суғд барои давраи 2021-2025 мутобиқат дорад.

5. Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ

Навгонии илмии кори диссертатсионӣ дар тақвияти асосҳои назариявӣ ва методии раванди идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа зоҳир мегардад.

Ба андешаи мо, натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки навгонии илмӣ доранд ва муаллиф онҳоро шахсан ба даст овардааст, инҳо мебошанд:

1. Моҳияти иқтисодии идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар минтақа асоснок ва дар заминаи он ба мундариҷаи ин мафҳум тасҳеҳ ворид карда шудааст.

2. Муайян карда шудааст, ки дар шароити муосир равишҳои методии сершумор дар раванди арзёбии рушди иҷтимоию иқтисодии

минтақа истифода мегарданд. Инчунин, усулҳои барои арзёбии рушди иҷтимоию иқтисодӣ қабулшаванда вижагиҳои иқтисодиёти миллий ва афзалиятҳои минтақавиро бояд ба мадди назар гиранд. Зеро чунин рафтор шароит фароҳам меоварад, ки рушди иҷтимоию иқтисодии ҳар як минтақа ва ҳудудҳои он аниқ муайян гардад ва ҳадафҳои стратегӣ самаранок татбиқ гарданд.

3. Дар асоси таҳқиқи таҷрибаи ҷаҳонӣ асоснок карда шудааст, ки бояд дар шароити муосир идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақавӣ дар заминаи тамсилаи муосири идоракунии рушди минтақа тариқи мутобиқ намудан ба хусусиятҳои миллии муносибатҳои иҷтимоию иқтисодӣ амалӣ карда шавад.

4. Асоснок намудани вазъи муосири олатҳои молиявӣ андозии танзими тараққиёти вилояти Суғд тавассути шарҳи чунин вижагиҳои сиёсати буҷетӣ андозӣ: коҳишёбии афзоиши воридоти андоз ба низоми буҷет; вобастагии даромади буҷети маҳаллӣ ва воридоти андозҳо; коҳишёбии ҳиссаи андозҳои воридшуда дар МУМ; нуқсонҳо дар банақшагирии андозӣ; афзоиши бақияи қарзи андозҳо; афзоиши ҳаҷми имтиёзи андозҳо, ки ба коҳишёбии воридоти андоз мусоидат менамояд; коҳишёбии хароҷоти буҷет ба соҳаҳои иқтисодӣ ва нобоварӣ дар рушди сармоягузорӣ дар соҳаҳои иқтисодиёт.

5. Коркарди афзалиятҳои ояндабинонаи идоракунии давлатии иқтисодиёти минтақа дар вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади вусъатдиҳӣ ва амалисозии нишондиҳандаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа анҷом дода шуда. Дар раёфи он самтҳои афзалиятноки рушди иҷтимоию иқтисодии в. Суғд муайян гардида ҷораҳои баланд бардоштани самаранокии идоракунии минтақавӣ ва механизми ташаккул ва амалигардонии сиёсати минтақавии иқтисодӣ дар вилояти Суғд пешниҳод гардидаанд.

6. Таҳия ва пешниҳод намудани механизми навсозии сиёсати иҷтимоию иқтисодӣ, дарёфти роҳҳои рафъи нуқсонҳои ҷойдошта дар сиёсати минтақавии иқтисодӣ ва тақомули олати методии идоракунии

рушди иҷтимоию иқтисодӣ амалӣ карда шудааст. Алгоритми амалигардонии идоракунии стратегии рушди иҷтимоию иқтисодии в. Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон пешкаш шудааст. Дар раванди амалигардонии идоракунии стратегӣ ва банақшагирии стратегии рушд тамсилаи идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодӣ бо назардошти вижагиҳои в. Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон коркард шудааст.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Аҳамияти илмии натиҷаҳои кори диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки муаллиф нақши идоракунии давлатиро дар таъмини рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа шарҳ додааст. Тибқи он алоқамандии сатҳи баланди иҷтимоию иқтисодии минтақа бо идоракунии давлатӣ, яъне бо банақшагирӣ, танзим ва назорати фаъолияти иқтисодию молиявӣ дар минтақаҳо асоснок карда шудааст. Инчунин муаллиф ҷанбаҳои назариявии идоракунии рушди минтақаҳо киёсан ба тадқиқоти мавҷуда амиқтар таҳқиқ намудааст. Хулоса ва тавсияҳои кори диссертатсионӣ дар доираи заминаҳои илмии идоракунии давлатии рушди минтақаҳо амалӣ шуда, ба вусъатдиҳии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа мусоидат менамояд. Механизми дар таҳқиқот таҳияшудаи идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа тавассути такмили шакли усулҳои идоракунӣ ба рушди минтақа тавсия мегардад, ки дар амалия барои татбиқ ба мадди назар гирифта шудааст. Хулоса ва тавсияҳои кори диссертатсионӣ имконияти тараққиёти вазъи иҷтимоию иқтисодии минтақаро доранд ва аз ҷониби мақомоти минтақавии идоракунии давлатии соҳаҳои иҷтимоию иқтисодӣ мавриди истифода мақбул мебошанд. Ҳамчунин натиҷаҳои кори диссертатсионӣ дар раванди гузаронидани курсҳои умумитаълимӣ ва махсус, аз ҷумла иқтисодиёти минтақа, идоракунии молияи давлатӣ, назарияи иқтисодӣ ва дигар ҷанбаҳои таълимӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдан имконпазир мебошад.

Аҳамияти амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои тадқиқот ба Сарраёсати иқтисод ва савдо дар вилояти Суғд ва Кумитаи рушди маҳаллии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва идораҳои поёнии он, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ пешниҳод шудаанд ва барои татбиқи тавсияҳо оид ба такмили идоракунии давлатии рушди минтақаҳо бо мақсади баланд бардоштани вазъи иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди истифода қабул карда шудааст.

6.Тавсифи умумии кори диссертатсионӣ.

Сохтори диссертатсия, гузориши мақсад ва мантиқии алоқамандии онҳо тасдиқ мекунад, ки муаллиф масъалаҳои гузошташударо амиқ дарк ва таҳқиқ намуда, чиҳати таҳлили васеи муаммоҳои предмети тадқиқот асосҳои назариявӣю методӣ коркард намояд.

Кори диссертатсионӣ аз муқаддима, 3 боб, 8 зербоб, хулоса ва тавсияҳо барои татбиқ, феҳристи адабиёти истифодашуда, ки 132 сарчашмаро фарогир аст, иборат мебошад. Матни диссертатсия дар ҳаҷми 170 саҳифа навишта шудааст. Кори диссертатсионии мазкур 27 ҷадвал, 14 расм дар шакли схемаҳо ва диаграммаҳо ва 5 формуларо дар бар мегирад.

Дар муқаддима муқаблаи таҳқиқот ва дараҷаи омӯзиши он тавсиф шудааст. Инчунин ҳадафу вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот муайян гардида, навгониҳои илмӣ ва аҳамиятнокии амалии натиҷаҳои бадастовардашуда мухтасар оварда мешаванд.

Дар боби аввал - «Асосҳои назариявӣ ва методии идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа» - консепсияҳои иқтисодӣ ва мундариҷаи идоракунии давлатии тараққиёти минтақаҳо мавриди таҳқиқ қарор дода, равишҳои методологӣ барои арзёбии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа муайян карда шудааст. Ҳамчунин дар ин боби қор таҷрибаи ҷаҳонии идоракунии тараққиёти иқтисодии минтақа баррасӣ карда мешавад. (С. 19-49).

Дар ин боби диссертатсия таҳаввулоти назарияҳои иқтисодии минтақа дар низомҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ таҳқиқ шуда, мундариҷаи раванди идоракунии давлатӣ чун асоси рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақа дар асоси муносибати низомманд тасҳеҳ карда шудааст. Дар асоси таҳқиқ муаллиф собит намудааст, ки идоракунии давлатии рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ ҳамчун омилҳои асосии тараққиёти минтақа бармад намуда, дар таъмини устувории рушди иқтисодӣ нақши аввалиндараҷа дорад (С.22-23).

Муаллиф ақидаҳои олимони гуногунро оид ба мафҳуми идоракунии давлатии рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ ба низом дароварда, хусусиятҳои онро дар вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиф намудааст (С. 25-28). Дар асоси ин муаллиф ақидаи худро нисбат ба ин мафҳум пешниҳод намудааст, ки мувофиқи он идоракунии давлатии рушди минтақа яке аз ҷузъҳои муҳими идоракунии давлатии мамлакат маҳсуб ёфта, таъсири мақсадноки мақомоти ваколатдорро ба соҳаҳои иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо ифода менамояд, ки бо назардошти омилҳои таъсиррасони ин соҳаҳо: рушди иқтисодӣ, инноватсиякунонии минтақа, рақобатпазирӣ, рушди иҷтимоӣ ва экологӣ тавассути соҳаҳои гумрук, молия, андоз, пулиро қарзӣ дар мамлакат, инчунин иштироки давлат дар фазои иқтисодии ҷаҳонӣ бо мақсади дар оянда таъмини рушди устувори минтақа тавассути дар ҳолати муттавозин будани самтҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ амалӣ мегардад (С.32-33).

Муаллифи диссертатсия дуруст қайд менамояд, ки идоракунии давлатии рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо яке аз унсурҳои муҳими мусоидаткунанда ба амалишавии ҳадафҳои сиёсати иқтисодии минтақа мебошад. Зеро сиёсати иқтисодии минтақавӣ бо таъсири давлат ба ҷойгиронӣ ва тараққиёти истеҳсолот тариқи танзими давлатии сатҳи рушди иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва вазъи зиндагии аҳолии минтақаҳои мухталифи мамлакат бо мақсади пешгирии фарқияти назаррас дар нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо, роҳ надодан ба

шиддати иҷтимоӣ байни минтақаҳои мухталиф ва таъмини рушди устувор ва тавозунии минтақаҳо амалӣ мегардад (С.34).

Дар диссертатсия омадааст, ки идоракунии давлатии рушди иҷтимоӣ иқтисодиро метавон ҳамчун раванди динамикии фаъолияти системаи иҷтимоӣ иқтисодии минтақавӣ фаҳмид, ки дар доираи он баробарии манфиатҳои на танҳо субъектони хоҷагидорӣ, балки чомае низ ба даст оварда мешавад. Дар баробари ин, дар самти ноил шудан ба ҳадафи асосии рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ сиёсати давлатии минтақавӣ омили муҳим буда, мундариҷаи такрористеҳсолотро сифатан наваменамояд ва шароити меҳнатро чандон афзоиш медиҳад.

Диссертант усулҳои гуногуни арзёбии идоракунии рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақаро ба низом дароварда, ба хулоса омадааст, ки ин усулҳо ба шароити иқтисодиёти вилояти Суғд мутобиқ намебошад. Аз ин сабаб аз ҷониби муаллиф баъзе тағйиротҳо ба усулҳои мутобиқи наздик ворид карда шуда, дар асоси он нишондиҳандаҳо ва меъёрҳои арзёбии идоракунии рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақа коркард карда шудааст (С.34-49). Дар асоси таҳқиқи усулҳои арзёбии тараққиёти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва вижагиҳои хоси ҳудудҳои маъмурии кишвар механизми муносиби арзёбии тараққиёти иҷтимоӣ иқтисодии минтақа дар шароити минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудааст, ки ин хеле ҷолибияти хоса дорад (С.48).

Дар қори диссертатсионӣ аз ҷониби муаллиф таҷрибаи хориҷии идоракунии иқтисодиёти минтақа мавриди таҳқиқ қарор дода мешавад (С. 49-64). Дар ин ҷо унвонҷӯ дуруст қайд менамояд, ки низоми идоракунии минтақавӣ объекти дорои сохтори хеле мураккаби институтсионалӣ мебошад. Он воҳидҳои гуногуни ташкилиро дарбар мегирад, ки ба робитаҳои идоракунӣ қариб дар ҳамаи зинаҳои системаи идоракунӣ алоқаманданд: миллӣ, минтақавӣ, маҳаллӣ. Аз ин ҷо интиҳоби равиҳо дар бештар ҳолат аз хусусиятҳои хоси рушди иқтисодиёти миллӣ, аз ҳолати режими сиёсӣ, омилҳои иҷтимоӣ

фархангӣ, хадаф ва вазифаҳои стратегӣ вобаста аст. Ба таври умум муаллиф қайд менамояд, ки идоракунии ҳудудӣ бояд гузариш ба иқтисодиёти рақамиро тақвият бахшад, моделҳои оптималии давлатии рақамиро муайян созад, ки дар он тағйирёбиҳои рақамӣ бо иҷтимоиёт нигаронидашудаи сиёсати давлатро муносибатҳои байниҳамдигарии шабакавии аҳоли, давлат ва бизнесро таъмин намояд (С. 60-63).

Дар боби дуюм - «Ғамоюли рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд ва механизми идоракунии он» - нишондиҳандаҳои асосии иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд таҳлил карда шуда, омилҳои олатҳои молиявӣ андозии танзими таракқиёти минтақа, инчунин механизми ташаккул ва амалигардонии сиёсати саноатии минтақавӣ дар вилояти Суғд муайян карда шудааст (С. 65-98).

Муаллиф таъкид менамояд, ки масъалаи муайян намудани индикаторҳои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо, арзёбии рушди ҷомеа, омӯзиши таъсири омилҳои гуногуни иқтисодӣ - иҷтимоӣ ба ҷараёни таракқиёт мувофиқи мақсад аст (С.65).

Мувофиқи ақидаи диссертант дар ҷараёни идоракунии минтақаҳо бо мақсади таъмини рушди иқтисодию иҷтимоии қаламравҳо диққати махсус ва ҷойгиршавии қувваҳои истеҳсолкунанда, таъминнокӣ бо захираҳои зарурии иқтисодӣ мавқеи ҳосаи ҳудро дорад (С.67). Аз ин рӯ аз ҷониби ӯ таъсири идоракунии давлатӣ ба нишондиҳандаҳои макроиқтисодии минтақа (С. 69-71), вазъи рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар шаҳру ноҳияҳои гуногуни вилоят (С. 72-73), вазъи истифодаи захираҳои иқтисодӣ дар ташкилоту корхонаҳои минтақа (С. 75-76). таҳлил карда шуда ҳулосаҳои мутобиқ бароварда шудаанд.

Муаллиф ҷанбаҳои молиявӣ андозии идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаро таҳлил намуда, дуруст қайд менамояд, ки ба воридоти андоз омилҳои гуногун таъсир мерасонанд, ки онҳоро ба дохилию берунӣ тасниф намудан мумкин мебошад (С.81-97). Омилҳои дохилии таъсиррасон ба воридоти андоз аз ташаккулёбии менечменти

андози давлатӣ ва корпоративӣ (банақшагирӣ ва ояндабинии андоз, танзими андоз ва назорати андоз), асосҳои ҳуқуқию институтсионалии сиёсати андоз, фаъолияти ниҳодҳои давлатии андоз, вазъи молиявии корхонаҳо, сатҳи коррупсия, бухронҳо, сатҳи иқтисодии пинҳонӣ ва ғайра вобаста мебошанд. Омилҳои беруна аз фаъолияти мақомоти давлатӣ ва муҳити дохилии иқтисодии минтақа вобаста намебошанд.

Диссертант дуруст қайд менамояд, ки истифодаи усулҳои ғайримустақими танзими буҷетии андозӣ низ ҷанбаҳои манфии худро дорад, ки пеш аз ҳама дар коҳиш ёфтани даромади буҷети маҳаллӣ ва фондҳои дигари мутамарказ инъикос меёбад, зеро танзими ғайримустақими ҳавасмандкунандаи рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ дар аксар ҳолатҳо бо роҳи пешниҳоди имтиёзҳои андоз, ё ин ки тавассути паҳн намудани меъёри андозҳо амалӣ карда мешаванд (С.82). Бо мақсади ба пурагӣ эҳсос намудани самаранокии, имкониятҳо, ҷанбаҳои мусбӣ манфии истифодашавии усули танзими андозии буҷетӣ унвонҷӯ буҷети маҳаллиро таҳлил намуда, самаранокии истифодаи усулҳои мустақим ва ғайримустақими танзими буҷетии андозиро дар минтақа муайян намудааст (С.84-93).

Боиси зикр аст, ки дар қисмати таҳлилии диссертатсия вазъи рушди инфрасохтори рақамикунонии иқтисодӣ таҳлил карда мешавад (С. 96-113). Дар ин ҷо муаллиф дуруст қайд менамояд, ки баҳри баланд бардоштани самаранокии идоракунии иқтисодии минтақа, дар навбати аввал, таҳияи низоми оптималии муносибатҳои байниҳамдигарии иттилоотӣ баёни субъектҳои алоҳидаи иқтисодии минтақа зарур аст. Бо тарзи дигар гӯем, махсусан, самарани интегралӣ рушди технологияи иттилоотӣ коммуникатсионӣ дар ҳамаи соҳаҳои фаъолиятдоштаи минтақа ва таъмини алоқаи байни онҳо имкон медиҳад, ки хароҷотҳои транзакционӣ ва асосӣ кам карда шавад (С. 108).

Дар боби сеюм - «Тақомули шакл ва усулҳои идоракунии рушди иҷтимоӣ иқтисодии минтақаҳо» - афзалиятҳои дурнамои идоракунии

давлатии иқтисодиёти минтақа дар вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ гардида, самтҳои асосии навсозии сиёсати давлатии иҷтимоию иқтисодии минтақавӣ асоснок карда шудааст (С. 116-148).

Мо бо муаллиф розӣ мебошем, ки сатҳи нокифояи дониш ва малакаи кормандон дар минтақаҳо имкон намедихад, ки рушди назаррас дар истифодабарии имкониятҳо дар корхонаҳои сектори хусусӣ мақомотҳои ҳокимияти маҳаллии давлатӣ ба вуқӯъ ояд. Бинобар ин, яке, аз афзалияти рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа дар шароити муосир бахшидани сифати нав ба кадрҳои тайёршаванда дар самти идоракунии мебошад. Боиси қайд аст, ки дар солҳои охир шумораи мутахассисони тайёркардашавандаи соҳаи идоракунии давлатӣ дар мактабҳои олиқи кишвар сол ба сол афзоиш дорад, вале сифати онҳо бошад бартариро металабад (С. 116).

Муаллиф дар натиҷаи таҳқиқи бисёрҷониба омилҳои муайян намудааст, ки барои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақавӣ таъсири манфӣ дорад. Ҷ ба ин омилҳо чунинҳоро махсуб донистааст: мураккабии ташаккули низоми минтақавии иттилоотии бо гуногунии сатҳи донишҳои техникийи субъектҳои иқтисодӣ; нопурра истифодабарии иқтисодии субъектҳои хоҷагидорӣ; мавҷуд набудани муносибатҳои ҳамкориҳои муътадил дар иқтисодиёти минтақа; ғайрисамаранокии қонунгузорӣ оид ба сирри тижоратӣ дар фаъолияти корхонаҳо; мавҷуд набудани муносибатҳои ҳамкориҳои муътадил байни сектори соҳибкорӣ ва мақомотҳои идоракунии маҳаллӣ ва ғ. (С. 121).

Муаллиф бо истифода усулҳои риёзию иқтисодӣ ҳаҷми МУМ, шумораи умумии аҳоли ва маҷмуи маблағи андозҳои бучетсозро дар вилояти Суғд барои панҷ соли оянда ояндабени намудааст (С. 122-125). Дар асоси ин дар самти такмили механизми идоракунии давлатии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа васеъ намудани истифодабарии технологияи иттилоотии телекоммуникатсионии муосир оид ба масъалаи рушд додани соҳаҳои саноат дар асоси истифодабарии технологияи

баландасосёфта асоснок карда шудааст. Дар ин радиф, аз чониби муаллиф як қатор тавсияҳо омода карда шудааст, ки онҳо баҳри такмили идоракунии тараққиёти минтақа мусоидат хоҳад намуд (С. 125-127).

Дар диссертатсия қайд мегардад, ки барои тадричан навсозии иҷтимоию иқтисодии минтақаҳои Тоҷикистон, хусусан в. Суғд, тақомули сиёсати давлатии минтақавӣ, пурзӯр кардани танзими давлатӣ дар сатҳи минтақаҳо, ҷорӣ намудан ва ташаккули шаклу усулҳои муосири таъсиррасонӣ ба равандҳои иҷтимоию иқтисодӣ, инчунин сифатан нав намудани идоракунии давлатӣ ва ҳамгирӣ бо бахши хусусӣ зарур аст (С. 137). Дар асоси таҳқиқи муаммоҳои калидӣ дар самти идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа унвонҷӯ самтҳои муҳими таҷдиди идоракунии давлатиро муайян намудааст, ки яке аз натиҷаҳои намоёни диссертатсия маҳсуб меёбад (С. 142-143).

Дар самти баланд бардоштани самаранокии идоракунии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақа муаллиф алгоритми амалигардонии банақшагирии стратегии рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаро коркард намудааст, ки ин хеле ҷолиб аст (С. 144). Зикр кардан зарур аст, ки асоси амалигардонии алгоритми пешниҳодшуда бунёди низоми банақшагирии стратегӣ ва фаъолияти ҳадафнокро барои рушди минтақавии низоми иҷтимоию иқтисодӣ дар заминаи равиши низомӣ, ки дар худ бунёди шароити мусоид ва рафъи монеаҳои рушд, идоракунии лоиҳавӣ, рушди маконӣ ва инчунин интиҳобу амалигардонии барномаю лоиҳахоро дар заминаи оmodасозии мутахассисони варзида дар бар мегирад.

Дар хулосаи диссертатсия аз тарафи муаллиф натиҷаҳои асосии кори диссертатсионӣ коркард гардида, тавсияҳо барои истифодаи амалии таҳқиқот пешниҳод карда шудааст.

7. Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба шаклгирии диссертатсия

Ба андешаи мо дар диссертатсия дар баробари ҳалли масъалаи муҳими иқтисодию иҷтимоӣ баъзе камбудҳои алоҳида ва андешаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ба монанди:

1. Дар доираи кори диссертатсионӣ барои бозҳам асоснок кардани натиҷаҳои он хуб мебуд имкониятҳои тадқиқи таҷрибаи ҷаҳонии идоракунии рушди иҷтимоӣю иқтисодии минтақаҳо дар шароити иқтисодиёти вилояти Суғд санчида шавад.

2. Хуб мешуд агар муаллиф баъзе масъалаҳои баёншавандаро ба таври схема ё расм нишон диҳад, зеро ин ба хонандаи рисола имконияти осон қабул намудани маводро медиҳад.

4. Дар қисми тавсиявии рисола ҷадвалҳои таҳлилӣ ҷой доранд. Ба фикри мо ин ҷадвалҳо ва таҳлилҳо бояд дар боби дуюми рисола гузаронида мешуданд.

5. Дар матни кори диссертатсионӣ хулосабарориҳои назаррасе низ ҷой доранд, ки дар хулоса ва тавсияҳои тадқиқот пурра дарҷ нагардидаанд. Агар ин хулосаҳо аз ҷониби муаллиф дар хулосаи кор ва тавсияҳои умумии диссертатсия ба назар гирифта мешуданд боз ҳам натиҷа ва тавсияҳои кори диссертатсионӣ пураҳамият мегардид.

Таъкид кардан зарур аст, ки эродҳои дар боло зикр гардида хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳмияти илмӣ ва амалии диссертатсияро паст намекунанд.

8. Мутобиқати диссертатсия ба тартиби додани дараҷаи илмӣ

Умуман, бояд қайд кард, ки кори диссертатсионии Шарифзода Ғайрат Мумин таҳқиқоти илмии мустақилона ва пурра анҷомёфта мебошад, натиҷаҳои ба даст овардашуда дорои навоари илмӣ ва аҳамияти амалиро дар худ инъикос мекунанд, ки ба ҳалли муаммоҳои тақмили иттилоотонии иқтисодиёти минтақаро дар таъмини рушди иҷтимоӣю иқтисодии минтақа мусоидат менамояд.

Автореферат ва қорҳои аз ҷоп баровардаи муаллиф дар худ таркибу мундариҷаи асосии диссертатсия ва нағони илмии онро ифода менамоянд. Диссертатсия сохтори мантиқан мукамал дошта, натиҷаҳои

бадастовардаи муаллиф арзиши илмӣ доранд, ки асосҳои назариявӣю методӣ ва амалии идоракунии рушди иҷтимоӣю иқтисодии минтақаро таракқӣ медеҳанд.

Дар асоси маълумоти дар боло зикршуда, хулоса карда мешавад, ки диссертатсия дар мавзӯи «Тақомули идоракунии рушди иҷтимоӣю иқтисодии минтақаҳо (дар мисоли вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон)» кори илмӣ анҷомёфта ба ҳисоб рафта, он ба талаботҳои «Низомнома дар бораи тартиби додани дараҷа ва унвони илмӣ»-и Комиссияи Олии Аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Шарифзода Ғайрат Мумин сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мебошад.

**Муқарризи расмӣ,
д.и.и., профессори кафедраи
менеджмент ва маркетинги
ДИС ДДТТ**

Газибеков С.А.

Имзои Газибеков С.А.-ро тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишкадаи иқтисод ва савдои
Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон
дар ш.Хучанд

Махмудов Ш.

« 23 » 08. 2024